

Tommy Wieringa

Alles over Tristan

ROMAN

2014

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Ik heb hem overal gezocht, de dichter.
Ik geloof dat ik hem gevonden heb.

STADSLICHT SCHEEN OP de witte muren van het Heilig Hartziekenhuis op de heuvel. Het begon zacht te regenen. In de verloskamer klapte de arts in zijn handen alsof hij de verkoop van een koe beklonk. Er was een jongen geboren. Hij was in het holst van de nacht met de keizersnede gehaald. Daarna had de arts de moeder weer dichtgenaaid en ruimden zusters de van bloed en vruchtwater doordrenkte lakens op. Ver weg weerlichtte het; de donder boven zee werd in de stad als een licht gerommel gehoord.

– Een gezond joch, zei de dokter. Hoe gaat hij heten?

De moeder glimlachte. Er stond ijsig zweet op haar bovenlip.

– Viktor Anselm. Naar zijn grootvader.

– Viktor Anselm is een sterke naam. Zelf heet ik naar een oom die niet helemaal in orde

was. Achter in zijn schuur gecrepeerd aan de spiritus. Ik zal er straks een op hem drinken.

Hij barstte in lachen uit, met het geweld waarmee een raam openwaait bij storm.

Thuis werd Viktor in een wiegje gelegd dat was omzoomd met een overdaad aan kant. Een stoet familie en vrienden trok aan de eerstgeborene voorbij en iedereen bewonderde de ernstige schoonheid van de baby.

Twee jaar later werd er een meisje geboren. Het was dezelfde dokter die haar haalde, en weer vertelde hij over de oorsprong van zijn naam. Het meisje werd Inés genoemd, doopnaam Lucia, en zij was het laatste kind uit het huwelijk van Robert Tristan en Christine Tristan-Idzerda.

Hoewel de hagiografie ons anders wil doen geloven, was er weinig bijzonders aan de jeugd van Viktor Tristan. Men omschreef hem als een verlicht kind, wat waar kan zijn of niet. Zeker is dat hij opgroeide zonder al te grote tegenslagen.

Hij groeide uit tot een jongen van gemiddelde lengte. Zijn haar was zwart, een sefardisch-joodse echo van zijn vaders kant. De bleke schoonheid van zijn gezicht werd verstoord door zijn zware, donkere wenkbrauwen. Zijn ogen waren lichtblauw, kleurloos haast. Wie hem voor het eerst zag, werd vooral daardoor getroffen – ogen als van een dier dat in het donker leefde. Ze hadden nauwelijks uitdrukking, er was niets in te ontdekken dan dat onverschillige, onwereldse lichtblauw.

Viktor nam in die jaren wat hem werd aangeboden – onderricht, raad, levenslessen – om het feilloos te reproduceren wanneer zijn ouders of leraren daarom vroegen. Zelf gaf hij niets. Zonder duidelijke vraag zweeg hij.

Hij las zoveel dat zijn moeder de boeken nauwelijks kon aanslepen; Jules Verne, de grondslagen der astronomie, de geschiedenis van het oude Egypte, Ovidius' *Metamorfosen*. Wanneer hij las, verloor hij zijn onverschilligheid.

Zijn moeder maakte zich geen zorgen over zijn in zichzelf gekeerdheid. Ze negeerde de opmerkingen van andere moeders. De vrouwen

wezen haar erop dat jongens van die leeftijd met vriendjes buiten spelen. Het liet haar onberoerd. Hoe zouden zij, lieve, domme vrouwen, grootheid in wording kunnen herkennen? Haar zoon zou scherp, helder en rijk gefacetteerd worden als een kristal. Ze keek toe en wachtte op de dag van haar gelijk.

Viktor ging naar het Stedelijk Gymnasium, een hoog gebouw van gele steen. De ramen waren zo hoog geplaatst dat de kinderen binnen op hun tenen moesten staan om op het schoolplein te kunnen kijken.

Viktor nam de grondbeginselen van het Grieks en Latijn in zich op en was zonder noemenswaardige inspanning de beste van zijn jaar. Zijn leraren roemden zijn scherpe verstand, maar Viktor liet zich niet voorstaan op zijn capaciteiten. Het viel hem nauwelijks op dat anderen zoveel langzamer dachten dan hij.

Zijn klasgenoten schoven elkaar briefjes toe met schunnige tekeningen, sloten elkaar op in wc's en leerden hoe ze om het hardst konden boeren. De meisjes gingen samen naar de wc

om redenen die geen mens ooit kan doorgronden, de jongens krabden zich op vochtig-warme plaatsen zoals ze hun vaders zagen doen.

Viktor begreep niet waarom er zo vaak onderdrukt werd gelachen. Hij deed geen vergelijkend onderzoek naar de borsten van de meisjes en alle verbale en non-verbale ontdekkingsreizen naar de onderbuik ontgingen hem; zijn seksualiteit was nog diep in slaap.

Zijn klasgenoten merkten hem nauwelijks op. Maar wanneer hij een leraar antwoord gaf of een spreekbeurt hield, werd het stil. Ze hadden respect voor de jonge allesweter met zijn ogen van een poolhond.

Tot zover was er voor mij, als biograaf, weinig eer te behalen. Zijn moeder en een paar vrienden hadden uitvoerig over zijn jeugd verteld en dat was allemaal eenvoudig terug te vinden in de weinige bronnen die we hadden. Tristans geschiedenis werd moeilijker te duiden na het gymnasium; de verhalen werden schimmiger, de feiten lastiger te controleren. Ik kon niet meer uitsluitend vertrouwen op bevindingen

van anderen. Ik moest naar Mercedal, om de mensen te spreken die hem hadden gekend.

Ik wist dat er nog een neef van hem moest wonen, en een paar vrienden. Geen van hen was ooit grondig ondervraagd over Tristan. Maar hier kwam ik: een wat nerveuze maar ambitieuze jager-verzamelaar. *Alles* wilde ik van ze horen, geen snippertje informatie zou voor mij verborgen blijven. Mijn zoektocht zou uitmonden in een vuistdikke biografie, hét standaardwerk over Viktor Tristan, die komeetachtige verschijning aan het firmament van de poëzie, die het stof van de woorden had geblazen, de poëzie ontmantelde en haar eigenhandig weer in elkaar had gezet. Het leverde hem aanvankelijk felle, haatdragende tegenstanders op, maar op de lange duur vele dichters die schatplichtig aan hem waren.

En nu, zeventien jaar na zijn dood, werd zijn belang voor de dichtkunst eindelijk officieel erkend door de academie. De commissie Biografie en Vaderland had beslist dat er naast een biografie een wetenschappelijke editie van zijn verzameld werk moest komen op basis van het

weinig omvangrijke Tristan-archief. Ook zou er een buste van Tristan komen op het Zes Oktoberplein in de hoofdstad. En omdat toch niemand meer wist waarom het Zes Oktoberplein zo heette, zou het worden omgedoopt tot het Plein van de Poëzie. Zo zou in één machtig gebaar alles worden goedge maakt wat de dichter altijd onterecht onthouden was.

DE TREIN ARRIVEERDE om halfzeven in de morgen. Ik werd door de conducteur gewekt uit een onrustige slaap en stond even later kreukelig en gedesoriënteerd op het zesde peron. Ik rook de zee en het was alsof ik in een ver land was wakker geworden. Ik liep de stad in en nam mijn intrek in hotel Terminus, dat eigenlijk geen hotel was maar een pension. Met uitzicht over het water, dat wel.

Mercedal is gebouwd op de uitlopers van oud, stomp gebergte, aan de oever van het estuarium. Vanaf de overkant van het water, waar de grondprijzen en de huren lager zijn, komen ferry's naar de stad; 's morgens brengen zij losse arbeiders en administratief personeel, 's avonds nemen zij ze weer mee terug.

Die morgen stond ik op een kademuur. De blauwgrijze nevel hield de oever aan de over-

kant nog verborgen. Door de dunne mist hoorde ik een schip naderen. Meeuwen dreven stil. Het donkere gefluister werd luider en ging over in een laag dreunen. Toen prikte de roestige boeg van een vrachtschip door de nevel. De meeuwen vlogen op. Achter mij hoorde ik een vroege tram door een bocht slijpen, vanaf de brede vensterbanken van handelshuizen klonk gekoer en woest vleugelgeklapper van duiven. In het oosten gloeide de dag op.

Ik wandelde over Romeinse kasseien richting het centrum. De stad ademde verloren grandeur en de rancune van *retreat from empire*. In de haven vermolmde de eens zo machtige vloot en van achter de vitrage vloekten kapiteins nog altijd op het landsbestuur. Hier moesten marineofficieren toezien hoe het land naar de haaien ging, hoe de koloniën één voor één werden prijsgegeven aan de horreur van zelfbeschikking en democratie. Men zegt dat de ziel van deze stad zucht van weemoed, maar ik hoorde haar wraakgierig tandenknarsen.

In de dagen die volgden vond ik het huis van

Tristans ouders, zijn scholen (de plaats waar je leert vloeken, die is belangrijk), de Heilig Hart Kerk waar hij ter communie ging. Op de plaats in de Zoavenwijk, waar hij zijn belangrijkste werk schreef, was betonnen hoogbouw verrez. Gelukkig stonden de verpauperde wijk en Tristans krot uitvoerig beschreven in het interview dat de journalist Roy Tavares met de jonge Tristan hield.

's Avonds zat ik te lezen op mijn pensionkamer. Geluiden van de straat bereikten me door de open balkondeuren. Het was een schone maar zware taak waarmee ik was belast. Monnikenwerk, dat ik te midden van het wereldlijk rumoer moest uitvoeren. Anderen verkochten appels, bakten brood, veegden straten of bedienden espressomachines, ik was een schimmenjager die de levenslijn volgde van een al lang vergane hand. Ik had het aan een dagloner niet durven uitleggen.

Mijn blik was toen nog helder; ik brandde van eerezucht en rekende op welslagen. Met de Tristan-biografie zou mijn reputatie als restaurateur van vervlogen levens gevestigd zijn.

Dagdromen. Hoewel ik was aangewezen om Tristans biografie te maken (aangewezen is het juiste woord: zo'n eer kun je niet weigeren) had ik geen enkele ervaring met het genre. Maar sommige kansen komen maar één keer. Om mij heen kromp het van jaloezie.

Ze hadden mij gekozen omdat ik al eerder over Tristan had gepubliceerd en bovendien een goede reputatie had als onderzoeker, maar ook omdat de andere kandidaten te oud waren, of te dilettanterig. De meest geschikte kandidaat zou mijn vroegere professor Constant Reyer zijn geweest, die als Tristan-kenner bij uitstek gold, ware het niet dat hij een paar jaar eerder was verdronken in een – volgens getuigen – nogal ondiepe bergbeek. Toen ik nog bij hem studeerde, had Reyer mij aangestoken met het Tristan-virus. Hij had vele essays en beschouwingen over de dichter op zijn naam, maar geen biografie. Op zijn fundamenten zou ik verder bouwen.

MIJN EERSTE DAAD als biograaf was om een horoscoop van Tristan te laten trekken. De astroloog had ik Viktors naam niet verteld, want hij zou de dichter en diens reputatie zeker kennen.

Anoniem, vanaf nu te noemen A., geboren 2 januari om 04.52 uur te Mercedal. Voorbestemd om voortgedreven te worden. Vliegende Hollander, wandelende jood. Nomade vanuit een onbestemde hulpeloosheid. Als astroloog voel ik weerzin bij de aanblik van zoveel passie, talent en intellectueel vermogen, omdat tegelijk de fatale uitkomst van dit kosmisch krachtenspel te zien is.

Zon, maan en Venus staan in Weegschaal – hij heeft een groot vermogen tot liefde en toewijding. Zijn lijden is intens wanneer niets in zijn omgeving zijn liefde lijkt waard te zijn.

Zijn Mercurius in Schorpioen vertaalt deze pijn in verbale razernij – A. zal meedogenloos zijn voor zijn omgeving.

Ik las het resultaat met een ongemakkelijk gevoel, want ondanks enig kosmisch koeterwaals was de astroloog de ziel en levensloop van Viktor Tristan angstwekkend dicht genaderd. Hij vervolgde:

Zijn eerste huis is uitgestrekt, waardoor zijn eerste ascendant niet alleen ram maar ook stier bevat: de pionier met groot doorzettingsvermogen wanneer hij door iets gegrepen wordt.

In de ascendant: Pluto, Uranus en de draakenkop. Hij gaat op zoek naar de definitie van het Zelf, voorbij ruimte en tijd. De oorlog tussen hem en zijn ouderlijk huis wordt erdoor veroorzaakt.

In het ouderlijk milieu is de moeder de stuwende kracht om hogerop te komen. De vader laat zich in haar kielzog meesleuren. De gevolgen daarvan voor A.'s psychologische ontwik-

keling zijn ingrijpend: hij groeit op zonder krachtig vaderlijk voorbeeld. Hij stelt daarvoor uitsluitend vertrouwen in zijn eigen mentale scherpzinnigheid en beoordelingsvermogen, maar zal onbewust zijn leven lang op zoek blijven naar een krachtig vaderbeeld. Geen sterveling is in staat om dat archetype vorm te geven.

De eerste levensjaren zal er een symbiotische band bestaan tussen moeder en zoon. Maar zou hij op latere leeftijd de sociale positie van het gezin in gevaar brengen, dan is zij het die hem dwingend bijstuurt. Dit zal pijn, verwarring en woede veroorzaken. Zijn isolement neemt toe.

Meer nog dan zijn zoeken naar het mannelijk principe, zal A.'s leven bestaan uit een voortdurend pogen zich te verenigen met het vrouwelijke – het verloren paradijs.